

1100-1BO15, rok akademicki 2021/22

OPTYKA GEOMETRYCZNA I INSTRUMENTALNA

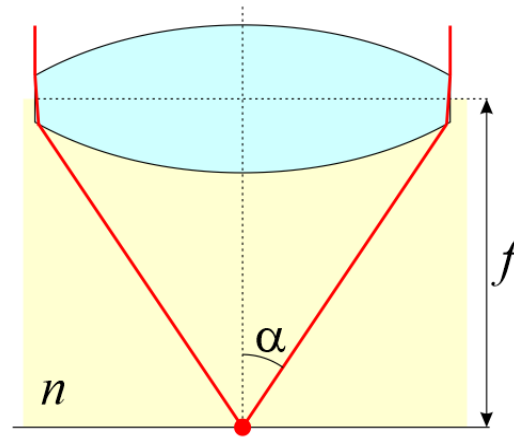
dr hab. Rafał Kasztelanic

Wykład 8

Diafragmy

Apertura numeryczna

- Iloczyn współczynnika załamania ośrodka, w którym znajduje się przedmiot i sinusa kąta aperturowego.

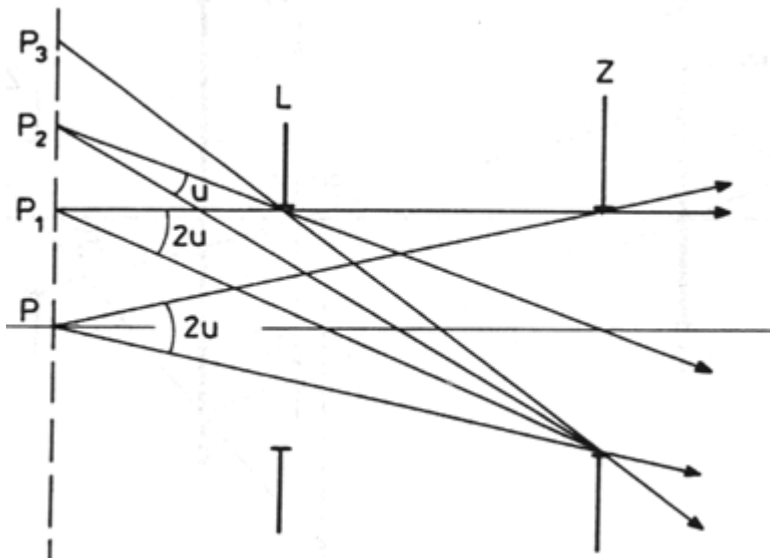

$$NA = n \sin(\theta)$$

Diafragmy

Winietowanie

- Dla dużej źrenicy wejściowej apertura dla przedmiotów punktowych poza osią układu zmniejsza się.
- Pęk promieni traci symetrię.
- Efektywne pole widzenia odpowiada zwykle winietowaniu nie większemu niż 50%.

pl.wikipedia.org/wiki/Winietowanie

Aberracje optyczne

slideplayer.com/slide/4681790/

photographylife.com/what-is-chromatic-aberration

photographylife.com/what-is-distortion

17MM

50MM

200MM

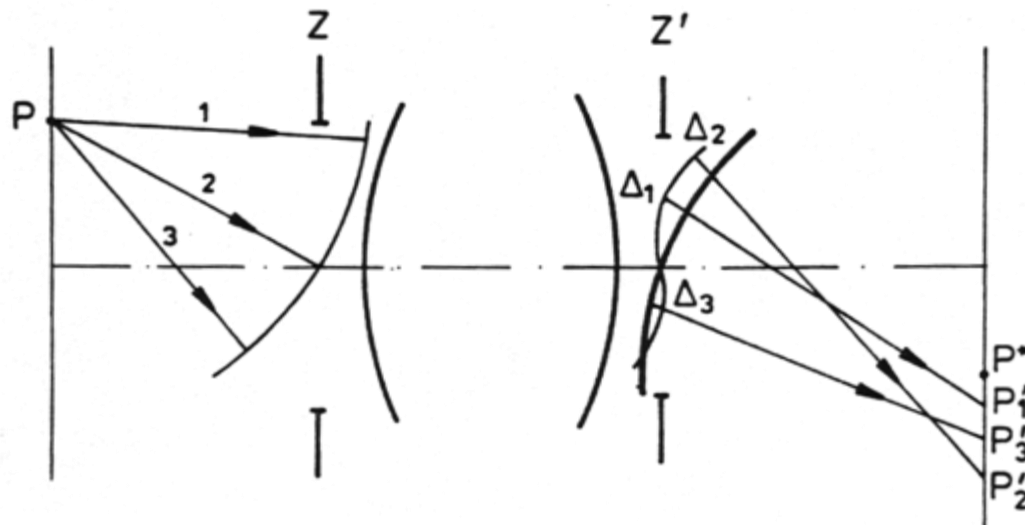
F5.6 1/200 ISO100

oohstloustudios.com

Aberracje optyczne

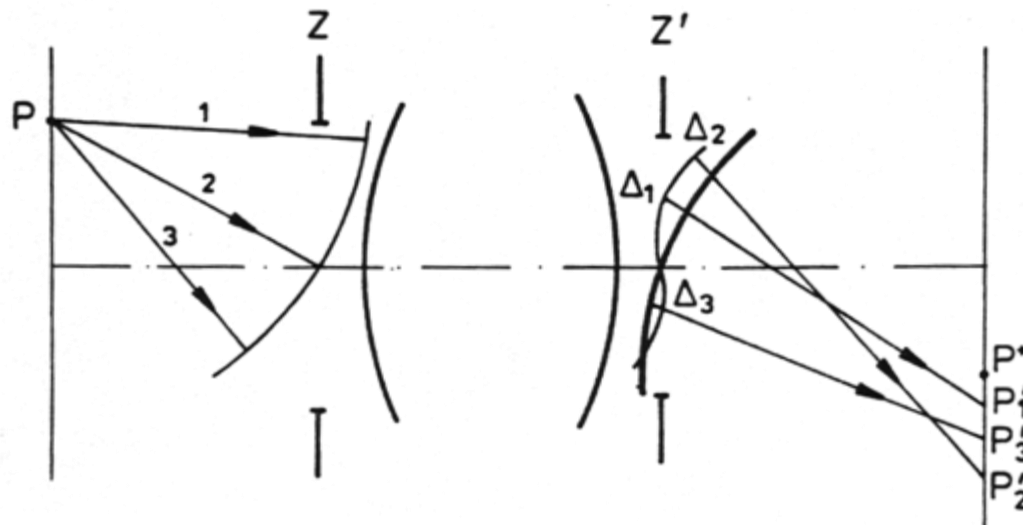
Idealny układ optyczny charakteryzuje się stygmatyzmem, co znaczy, że obrazem każdego punktu w przestrzeni przedmiotowej jest także punkt w przestrzeni obrazowej. Rzeczywiste układy optyczne posiadają **aberracje**, które powodują, że obrazem punktu jest pewien rozkład natężenia, który często można zwizualizować w płaszczyźnie obrazowej jako plamkę tzw. aberracyjną o nieregularnym kształcie, przy czym jej kształt i rozkład natężenia zależy od cech układu.

Można powiedzieć również, że układ optyczny przekształca falę sferyczną (kulistą), pochodzącą z punktowego źródła światła w falę nie-sferyczną

Aberracje optyczne

- Związane z nie spełnieniem warunku **stygmatyzmu** (różny bieg promieni w zależności od odległości od osi optycznej).
- Rodzaje: monochromatyczne, niemonochromatyczne.
- Punkt P^* jest (teoretycznym) obrazem bezaberracyjnym punktu P .
- Δ_i to **aberracje podłużne** promienia, $\delta l'_i = P'_i - P^*$ to **aberracje poprzeczne** promienia.

Aberracje optyczne

Istnieją dwa najpopularniejsze opisy aberracji monochromatycznych: Seidela i Zernikego.

Opis Seidela polega na rozwinięciu funkcji sinus, występującej w analizie załamania promienia światła na powierzchni sferycznej, w szereg Taylora w przybliżeniu trzeciego rzędu.

$$\sin(\alpha) = x - \frac{x^3}{3!} + \dots$$

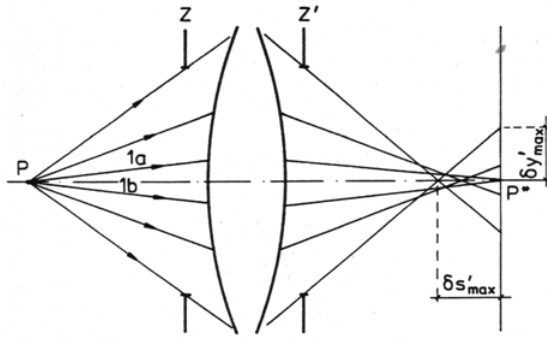
W wyniku, uzyskuje się wyrażenia na kilka znanych aberracji, które można łatwo zaobserwować w układach optycznych. Są to: *aberracja sferyczna, koma, astygmatyzm i krzywizna pola (związane ze sobą), oraz dystorsja.*

W ujęciu Zernikego, dokonuje się rozwinięcia opisu frontu falowego na wielomiany Zernikego, które opisują nieskończenie wiele aberracji coraz wyższych rzędów. Kilka aberracji niższych rzędów odpowiada aberracjom w opisie Seidela.

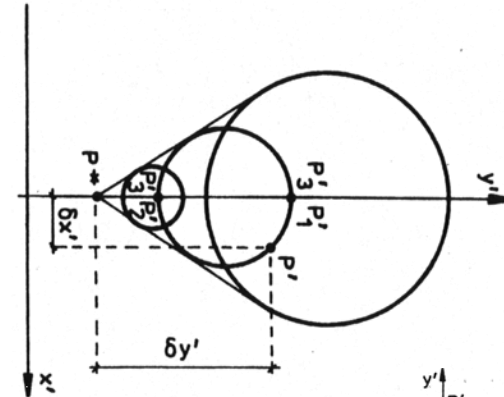

Aberracje monochromatyczne

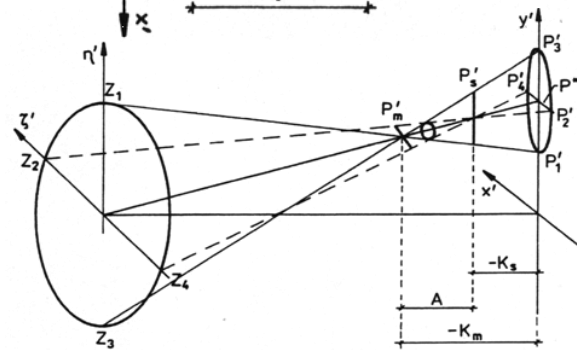
a) Sferyczna

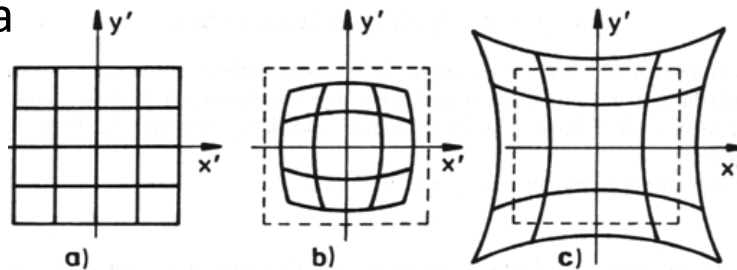
b) Koma

c) Astygmatyzm i krzywizna pola

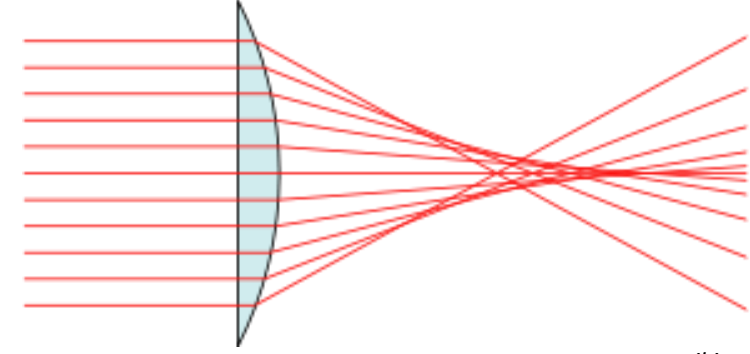
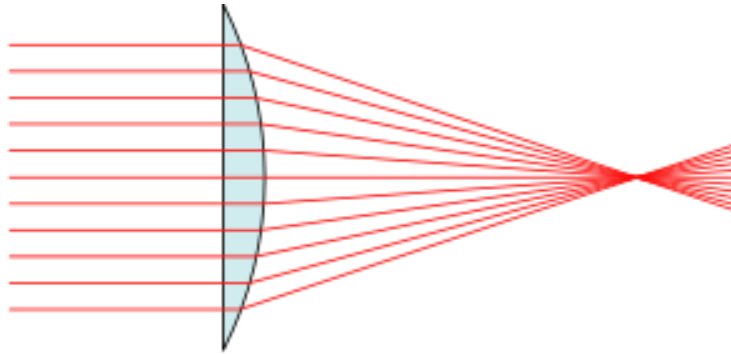
d) Dystorsja

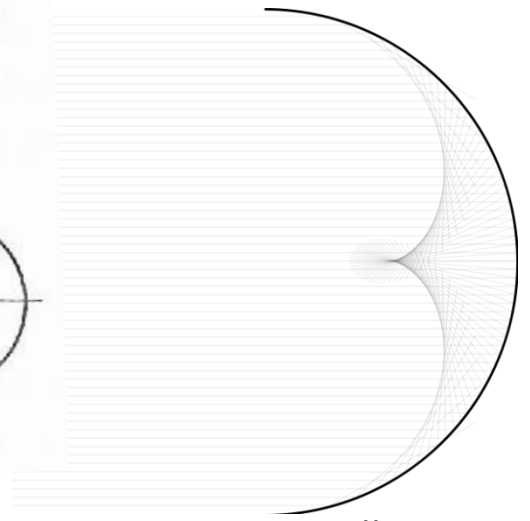
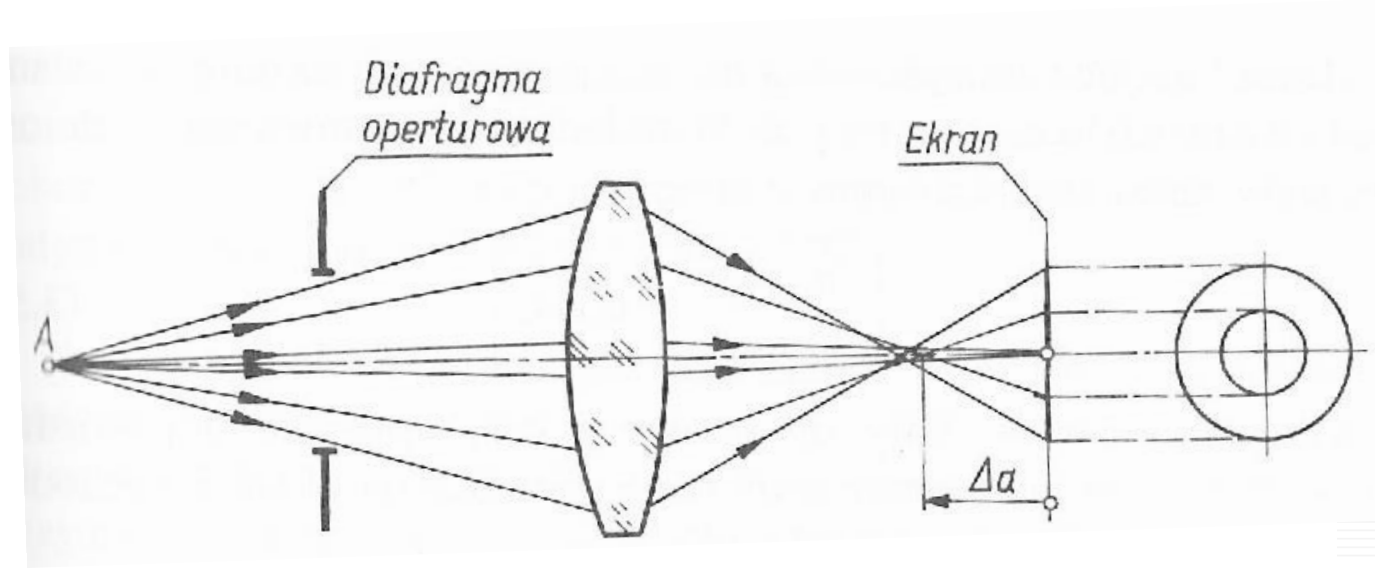

Aberracja sferyczna

Jeżeli z punktu na osi optycznej wychodzi pęcz promieni światła jednobarwnego to po przejściu przez soczewkę skupiającą skupią się w różnych punktach

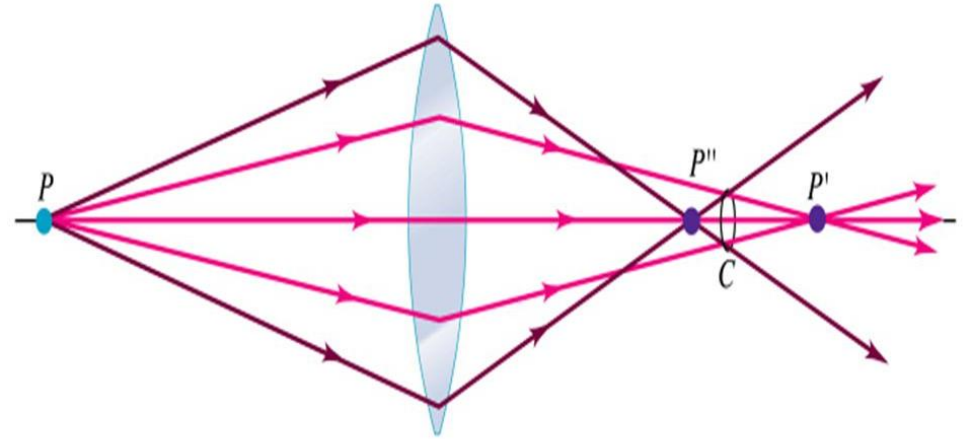
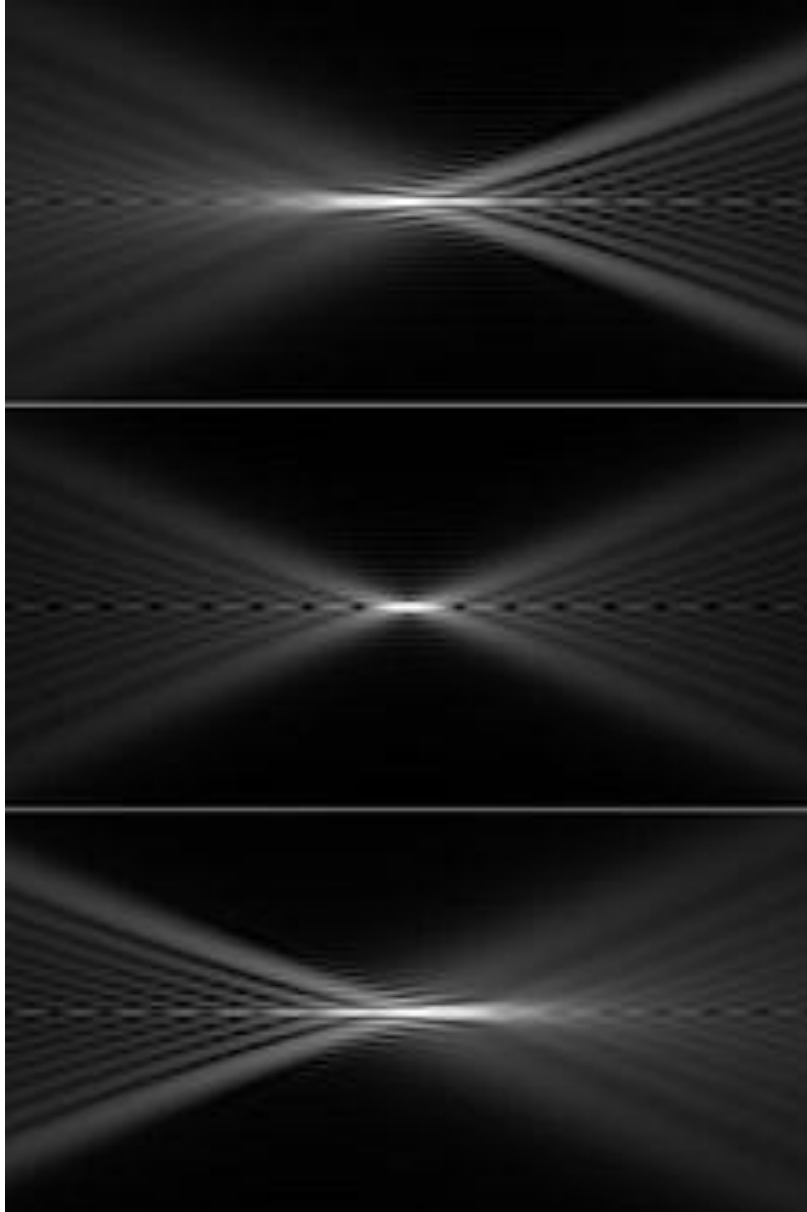

en.wikipedia.org

Zwierciadło kaustyka

Aberracja sferyczna

Copyright © Addison Wesley Longman, Inc.

aberracja podłużna $P'-P''$

aberracja poprzeczna (minimalna średnica plamki)

Symulacja aberracji sferycznej w układzie optycznym z kołową aperturą oświetlaną z punktowego źródła oraz wynik jej korekcji. Przekroje w płaszczyznach równoległych do osi układu.

Aberracja sferyczna

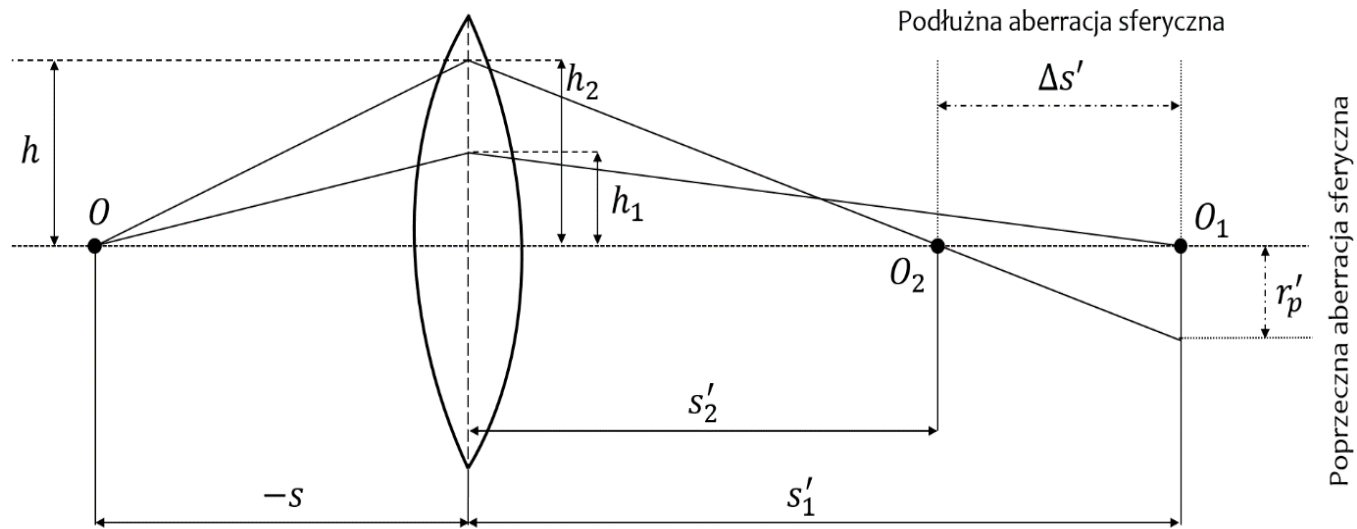
aberracja poprzeczna (minimalna średnica plamki)

en.wikipedia.org

Symulacja aberracji sferycznej w układzie optycznym z kołową aperturą oświetlaną z punktowego źródła oraz wynik jej korekcji. Przekroje w płaszczyznach prostopadłych do osi układu.

Aberracja sferyczna

- Aberracja podłużna: $\Delta f = f_0 - f_{h_{\max}}$
- Aberracja poprzeczna (minimalna średnica plamki):

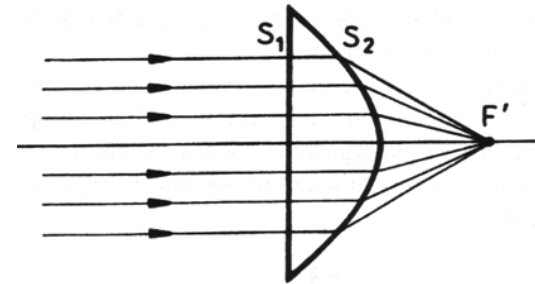
$$\frac{r_p}{\Delta f} = \frac{h_{\max}}{f_{h_{\max}}} \longrightarrow r_p = \Delta f \frac{h_{\max}}{f_{h_{\max}}}$$

Aberracja sferyczna

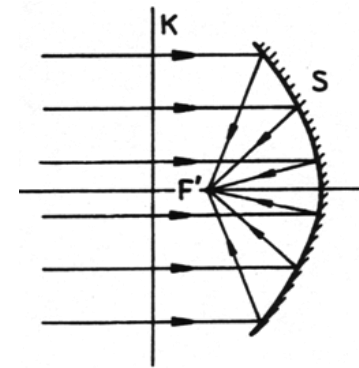
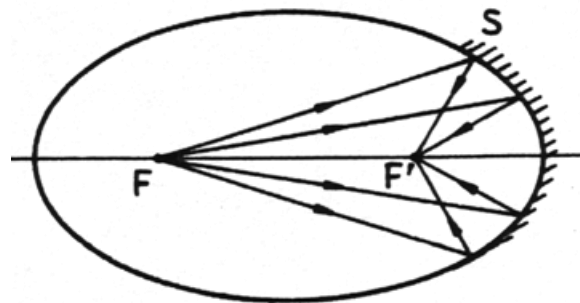
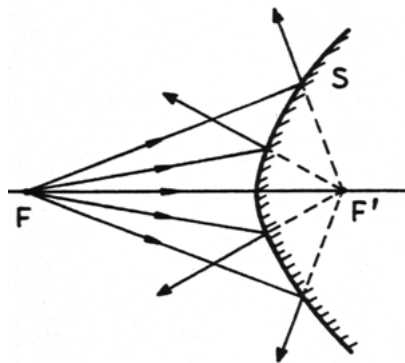
- Pojedyncza soczewka (cienka) o powierzchniach sferycznych, wykonana z materiału o współczynniku załamania n , znajdująca się w powietrzu, wykazuje najmniejszą aberrację sferyczną wtedy, gdy stosunek promieni jej krzywizn wynosi:

$$\frac{r_2}{r_1} = \frac{n(2n+1)}{2n^2-n-4}$$

- Można pokazać też, że pojedyncza soczewka płasko-wypukła będzie wolna od aberracji sferycznej dla równoległej wiązki przedmiotowej, gdy jej powierzchnia zakrzywiona jest hiperboloidą obrotową.

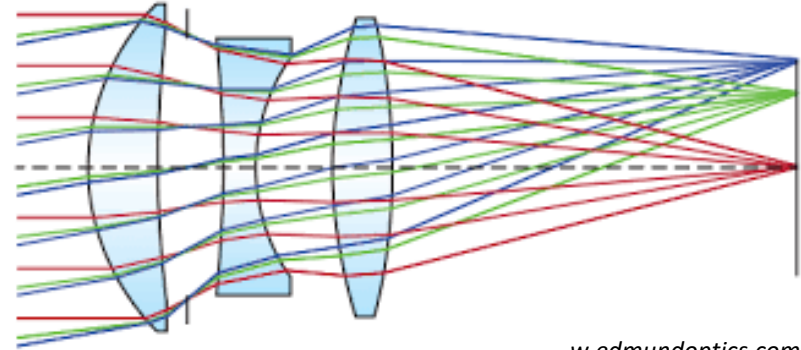
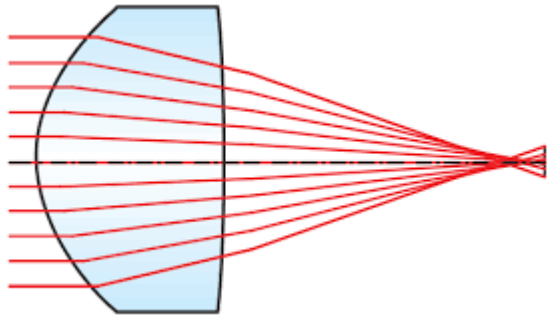

- Zwierciadła wolne od aberracji sferycznej (paraboloida):

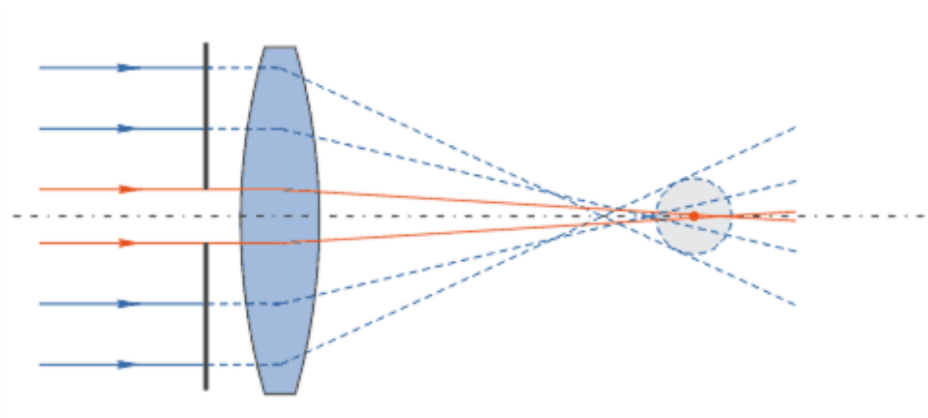
Aberracja sferyczna

Soczewki asferyczne – korekcja aberracji sferycznej

w.edmundoptics.com

- Aberracja sferyczna jest większa przy większych aperturach, stąd jedna z metod to zmniejszenie źrenicy wejściowej układu.

Koma

- Koma zależy liniowo od odległości przedmiotu od osi (wielkość pola) h i drugiej potęgi promienia apertury ρ^2 .
- Punkty leżące w pobliżu brzegów kadru widoczne są z dodatkowym „ogonkiem”, przypominającym ogon komety.

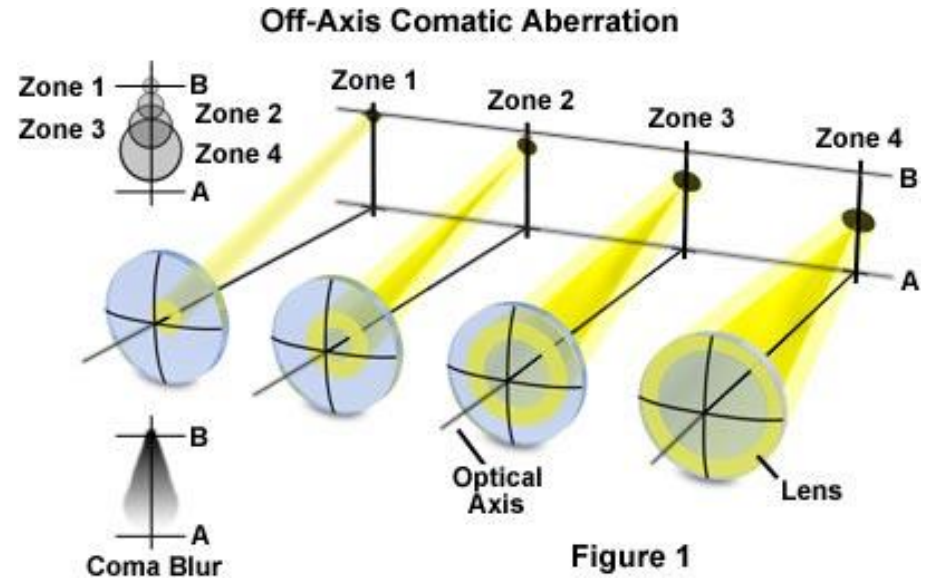
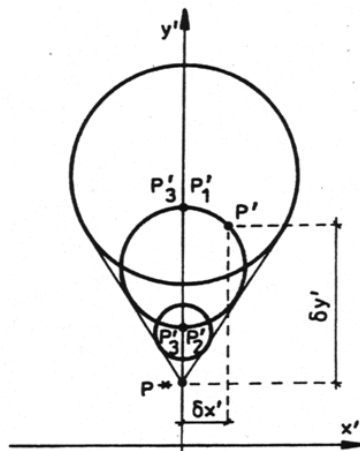
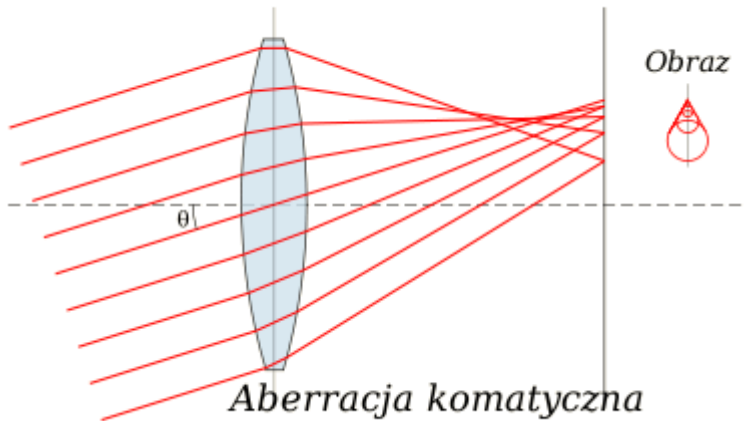
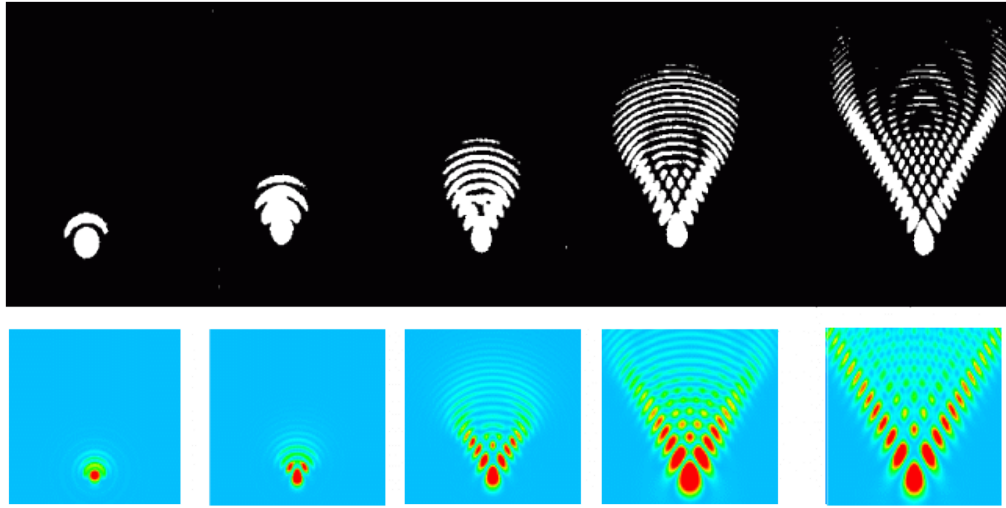

Figure 1

www.olympus-lifescience.com

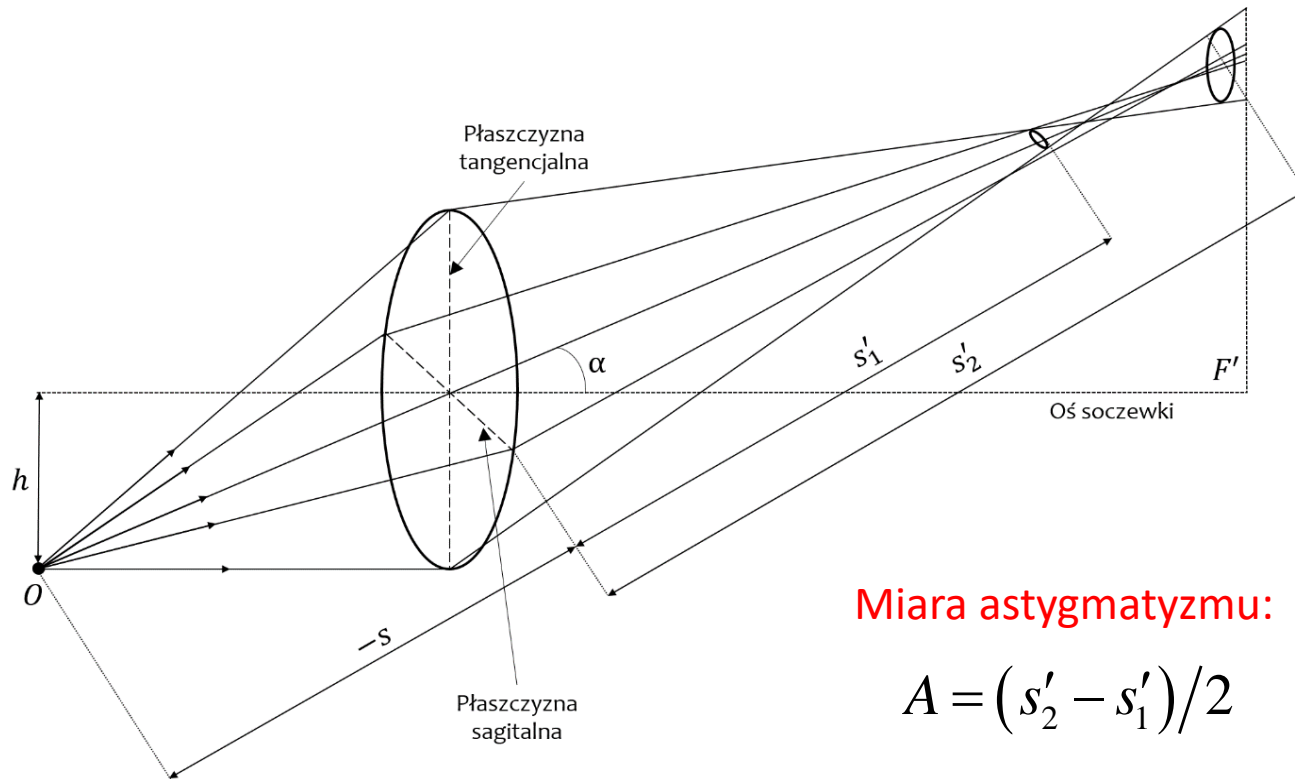
www.astro.uni.torun.pl/~kb

<http://www.umich.edu/~lowbrows/reflections/2007/dscobel.27.html>

Astygmatyzm i krzywizna pola

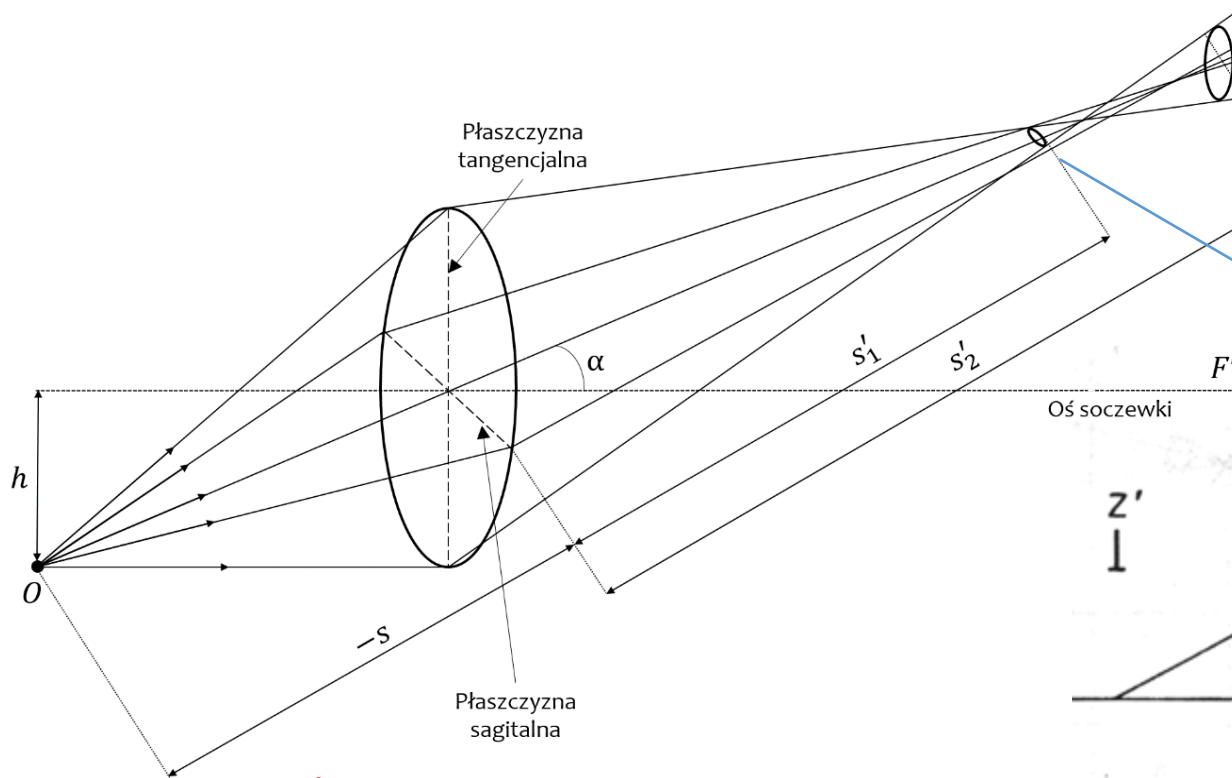
- Plamka aberracyjna jest **elipsą**.
- Efekt różnej mocy optycznej mierzonej w dwóch prostopadłych do siebie płaszczyznach.
- Punkt skupienia promieni zależy od wyboru badanej płaszczyzny.
- W przykładzie rozważa się płaszczyzny $\Theta = 0^\circ$ i $\Theta = 180^\circ$.

Miara astygmatyzmu:

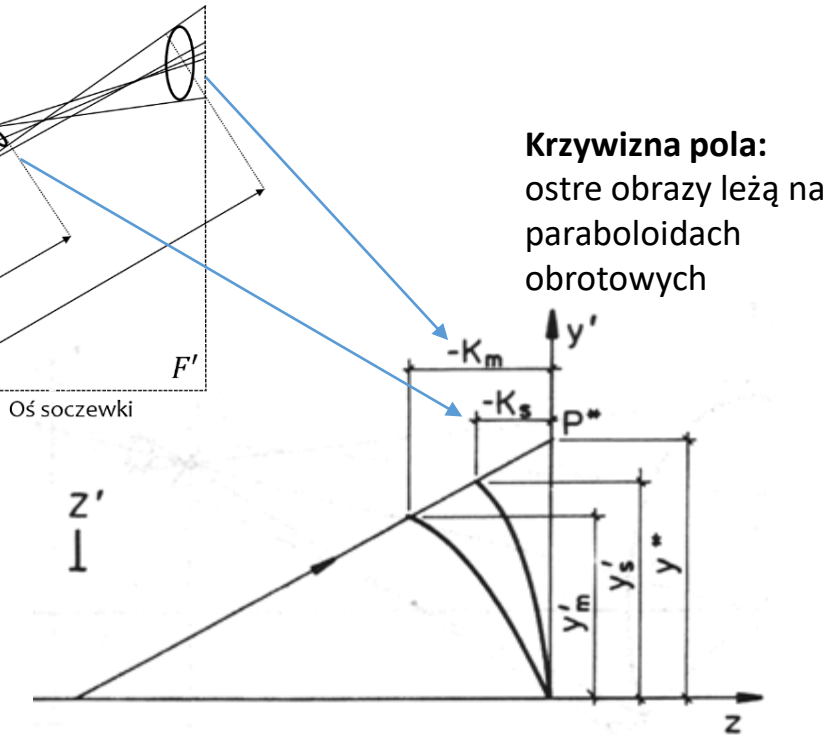
$$A = (s'_2 - s'_1) / 2$$

Astygmatyzm i krzywizna pola

Miara astygmatyzmu:

$$A = (s'_2 - s'_1)/2$$

Krzywizna pola:
ostre obrazy leżą na
paraboloidach
obrotowych

Miara astygmatyzmu:

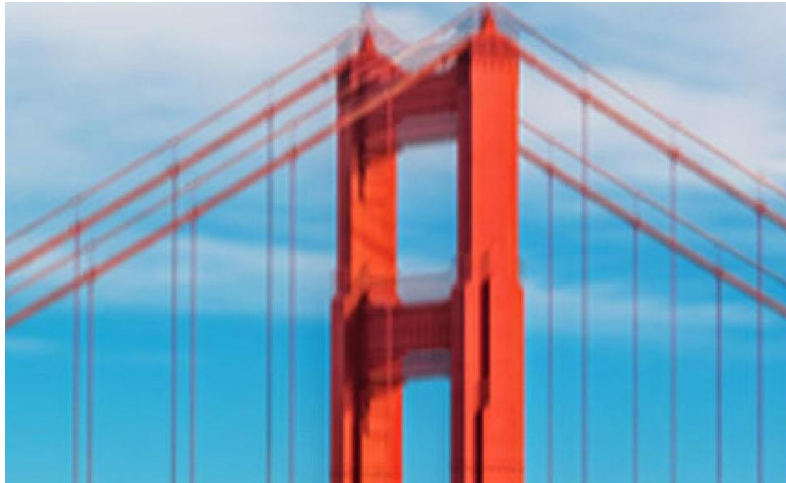
$$A = (K_m - K_s)/2$$

Zbiór najmniejszych plamek aberracyjnych leży na **powierzchni pośredniej** (pomiędzy „sferami” powierzchni obrazowych: merydionalnej i sagitalnej). Jej promień krzywizny można wyznaczyć ze wzoru:

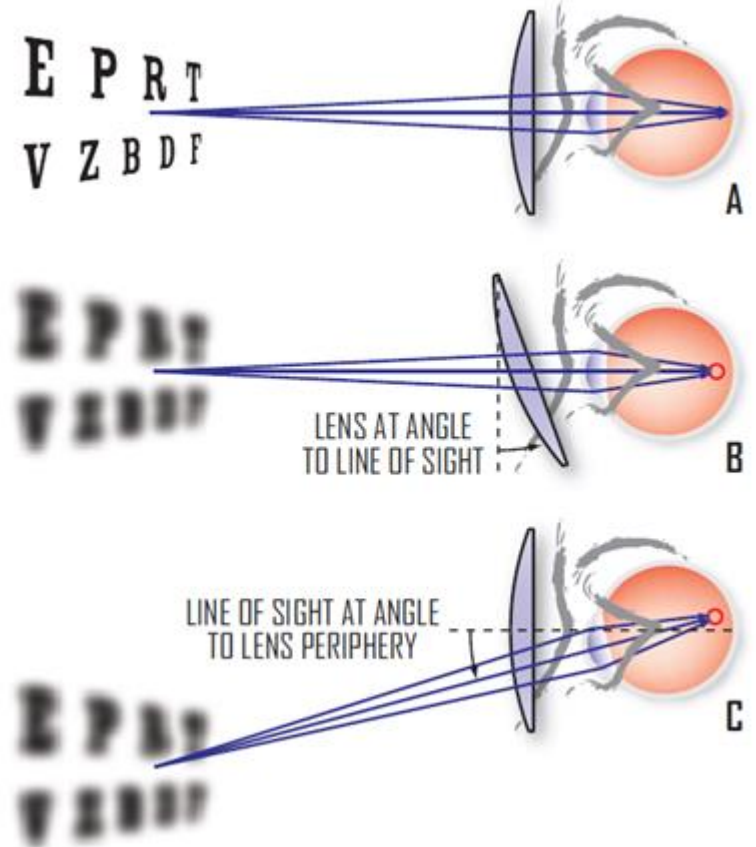
$$\frac{1}{R} = \frac{1}{2} \left(\frac{1}{R_m} + \frac{1}{R_s} \right)$$

Astygmatyzm i krzywizna pola

Astygmatyzm

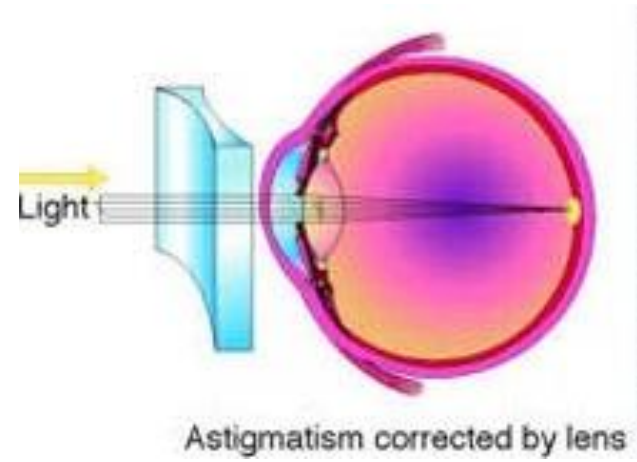
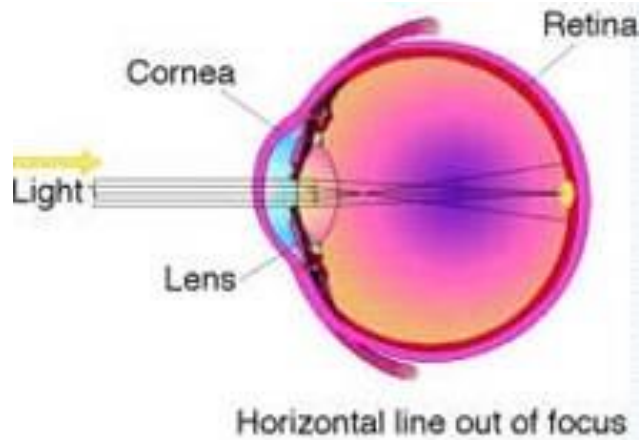
www.essilor.com.au/vision

www.charllaas.com/new-eye-test-technology/

Astygmatyzm i krzywizna pola

Astygmatyzm – korekcja

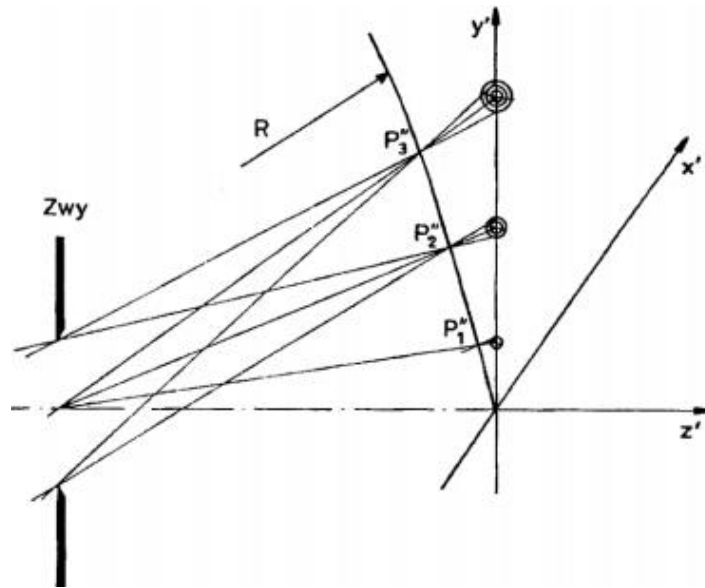

thekingno.com

Astygmatyzm i krzywizna pola

Krzywizna pola

- Dla różnych punktów przedmiotowych ogniska: merydionalne i sagitalne wyznaczają powierzchnie, które w ogólnym przypadku są paraboloidami obrotowymi.
- Są to powierzchnie obrazowe: merydionalna i sagitalna.

- Układ optyczny składający się z wielu soczewek może mieć skorygowaną krzywiznę pola, jeśli spełnia **warunek Petzwała**:

$$\sum_i \frac{\Phi_i}{n_i} = 0$$

Astygmatyzm i krzywizna pola

Krzywizna pola

